

Monika Mašatová, *Základní vojenská služba a její reflexe ze strany vojáků a blízkého okolí* (Bakalářská práce, FHS UK, Praha 2023)

POSUDEK OPONENTA

Mgr. et Mgr. Petr Wohlmuth, Ph.D.

Autorka posuzované bakalářské práce se zaměřila na aktérské reflexe základní vojenské služby (ZVS) v Československu, a to s časovým vymezením let 1960–1992. Z pohledu mého odborného zaměření se jedná o přínosný text, jeden z mála kvalifikačních textů, které se historicky věnují této problematice. V této souvislosti si ihned dovoluji oponovat autorce, že „*existuje mnoho děl, které pojednávají o této tematicce.*“ (2). Naopak: tematika aktérské reflexe základní vojenské služby je dosud zpracována relativně skromně a historicky se jí věnovala pouze hrstka autorů. Pro tento stav je ostatně typická i skutečnost, že autorka se až na několik výjimek opírá téměř výlučně o odborné texty, které vzešly z grantového projektu *GA19-19311S – Armáda jako nástroj socializace: reflexe fenoménu základní vojenské služby v českých zemích (1968–2004)*, tedy primárně o kolektivní monografii *Mezi pakárnou a službou vlasti: Základní vojenská služba (1968–2004) v aktérské reflexi*¹ a několik odborných studií,² publikovaných v rámci totožného projektu. Zmíněný projekt byl přitom první svého druhu. V českém prostředí se kromě toho zkoumané tematicce soustavně věnoval snad jen Prokop Tomek, a to ještě nikoli z hlediska aktérské reflexe.

V této souvislosti musím upozornit na jednu metodologickou chybu. Autorka na několika místech pracuje s odkazy na obsah badatelského webu www.csla.cz ve smyslu odkazů na odbornou literaturu. Zmíněný web však v žádném případě nespĺňuje kritéria odborného obsahu, čehož by si autorka měla být na konci svého bakalářského studia rozhodně vědoma.

Teoreticko-metodologické ukotvení práce je velmi stručně vyjádřené a celé se opírá o vzhledem k současnému stavu poznání již paradigmaticky starší publikaci *Třetí strana trojúhelníku*,³ i když se autorka se mohla v často citované kolektivní monografii *Mezi pakárnou a službou vlasti...* snadno seznámit s přístupy pokročilejšími. V domácím kontextu a zvláště na bakalářské úrovni se jedná o běžnou praxi, mající ovšem za následek jisté nedostatky: z bakalářské práce je například zjevné, že autorka neporozuměla interpretativnímu rozměru orální historie, který nahradila prostou obsahovou analýzou.

V této souvislosti ještě musím poznamenat, že téma bylo vzhledem k nízkému počtu narátorů a narátorek stanoveno dosti ambiciózně. Práce by byla ve svých zjištěních mnohem přesvědčivější, pokud by se zaměřila na kratší časový úsek, nebo rovnou přijala mikrohistorickou perspektivu a zaměřila se do hloubky například na jednoho narátora a jeho rodinné okolí.

---

1 Jirí Hlaváček, ed., *Mezi pakárnou a službou vlasti: Základní vojenská služba (1968–2004) v aktérské reflexi* (Academia: Praha 2021).

2 Autorka cituje např. moji studii, viz Petr Wohlmuth, „Konflikt dvojí vojenské loajality ve zkušenosti základní vojenské služby a pozdějších militárních aktivit,“ *Národopisný věstník* 2/2020: 27–43, ale dále s jejími koncepty a závěry nepracuje.

3 Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie* (Karolinum: Praha 2022).

Práce je obecně zpracována velmi pečlivě a systematicky a její formální stránce lze sotva cokoli vytknout, snad až na nepočetné pravopisné chyby. Jedno z mála formálních pochybení se týká častých citací z kolektivní monografie *Mezi pakárnou...*, kdy se citace omezují na uvedení čísla příslušné stránky a ignorují skutečnost, že kniha je dílem pěti autorů a autorek. Jejich jména a názvy jejich kapitol tak zůstávají neznámé, i když by vzhledem k přijaté citační normě měly být uvedeny.

Co se týče obsahové analýzy pořízených OH narativů, tak ta je velmi podrobná, až řemeslným způsobem solidní a nemám ji téměř co vytknout. Osobně však v textu postrádám interpretativní rovinu, což je škoda, neboť některé autorce známé výstupy ze zmíněného grantového projektu *Armáda jako nástroj socializace...*, ji k interpretativnímu přístupu musely snad přímo vybízet. Autorka tak reprezentace z pořízených OH narativů nevztahuje k žádným širším kulturně-historickým kategoriím a jevům.

Autorka místo toho na řadě stran prochází v aktérské reflexi jednotlivé fáze základní vojenské služby, v chronologickém pořádku od samotného nástupu, přes přijímač a další fáze výcviku až po návrat do civilu. Co je na práci inovativní a v českém kontextu ojedinělé, je zpracování aktérské reflexe blízkých rodinných příslušníků vojáků ZVS: zejména vzpomínky jejich matek a dalších ženských členek rodin ještě zesilují reprezentace krajní neochoty ZVS vůbec nastoupit, neboť si z tradovaných vyprávění byli vědomi toho, co označovali jako „*totální buzeraci*“ nebo přímo „*peklo*“.⁽²⁷⁾ Pokud vím, nikdo další v českém prostředí zatím takový přístup nezvolil.

Jedno z odborně nejkonfliktnějších historických témat je šikana během ZVS, neboli fenomén tzv. mazácké vojny. Zde je vyloženě škoda, že se autorka omezuje pouze na povrchní obsahovou analýzu pořízených OH narativů a nevyužila teoretické koncepty a interpretační postupy, nabízené v kolektivní monografii *Mezi pakárnou...* v kapitole „Armádní disciplinační řád v historické subjektivitě bývalých vojáků základní služby“ – například koncept disciplinačního řádu, konkrétně paralelní konfliktní existence dvou disciplinačních řádů – oficiálního a neoficiálního.⁴ Obecně se v OH rozhovorech nacházela řada reprezentací hrubého násilí mezi vojáky nebo tragických nehod, nebo vojenských sebevražd – s nimiž autorka zjevně neuměla interpretativně pracovat (zejm. str. 33–34).

Posuzovaná práce vykazovala značný potenciál a mohla přímo navázat na výsledky velmi aktuálního a teprve nedávno ukončeného výzkumu. Autorka však obrazně řečeno podle mého soudu hrála spíše „na jistotu“ a neopustila vody prosté obsahové analýzy a převyprávění hlavních reprezentací z OH pramenů. Z tohoto důvodu i s ohledem na výše uvedené nedostatky práci **doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení nanejvýš na spodní hranici stupně 2, tedy „velmi dobře“.**

V Praze, 3. září 2023

Mgr. et Mgr. Petr Wohlmuth, Ph.D.

---

4 Petr Wohlmuth, „Armádní disciplinační řád v historické subjektivitě bývalých vojáků základní služby“, in Jiří Hlaváček, ed., *Mezi pakárnou a službou vlasti: Základní vojenská služba (1968–2004) v aktérské reflexi* (Academia: Praha 2021): 200–282.